

„Őseink nyomában” területi honismereti pályázat

I. „Szülőföldem gyermekszemmel

2016

Remélés Novajon

1.

Indul a menet
(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

Készítették:

Gyevai Márk

5.b osztályos tanuló

Felkészítő tanár:

Katonáné Hajdu Ilona

Egri Balassi Bálint Általános Iskola Tinódi Sebestyén Tagiskolája

Eger, 2016

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. A novaji Remélés	4
II.1 Novajról röviden	4
II.2. A farsang és a novaji szokások	6
II.3 Interjú a novaji Remélésen	10
III. Összefoglalva	12
IV. Felhasznált irodalom	13

Bekormoztak a Remélők!

(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

I. Bevezetés

A téma választás indoklása

Novajon élek 3 éves korom óta. Nagyon szeretek itt élni, mert békés a környezet, nagy helyünk van, amikor meg vannak a megfelelő adottságok akkor szoktam biciklizni, labdázni és pingpongozni. Ez a kis falu Heves megyében található és 9-12 km-re van Egertől. Minden nap kocsival megyek a Tinódi Sebestyén Tagiskolába, 5.-es vagyok. Hon- és népismeret órára lehetett kiselőadást készíteni a farsangról, elvállaltam. Hazaérve felfigyeltünk a postaládánkba bedobott papírra, ez állt rajta:

Ez egy különleges, egyedülálló farsangi szokás a farsang végén.

Az ismereteimet az alábbi módon gyűjtöttem össze:

- könyvekből, internetről gyűjtöttem információkat az iskolai könyvtárban,
- részt vettem édesanyámmal a novaji Remélésen, interjút készítettem a résztvevőkkel.

II. A novaji Remélés

Először szeretném bemutatni Novajt, azt a kis falut ahol élek.

II.1 Novajról röviden

- Földrajzi elhelyezkedése

Novaj Heves megye keleti középső részén, az Egri-Bükkalján, Egerből délkeleti irányban 12 km-re helyezkedik el. Sokszor autóval járunk be Egerbe, édesapám gyakran kivisz az iskolába, amely a város másik végén van, kocsival 20-25 percre. Lemértem a Novaj és Eger településtábla közt 9 km a távolság.

Novaj patak menti település, a víz mellett húzódó két párhuzamos főutcával, közepe táján a dombon emelkedő templommal, délkeleti részén kúráival. Szüleim a dombtetőre vezető utcában építkeztek. Rövid út köti be az Andornaktálya-Mezőkövesdi országútba, ami nagyon rossz út én magam is tapasztaltam. Mezőkövesdre és Andornaktályára ugyan olyan hosszú az út kb. 10-10 km.

<http://novaj.utisugo.hu> (2016.02.03)

- Története röviden

Novajnak nagyon sok írott forrása, okleveles említése van. Az első Nouoy, **1494**-ben Noway, 1546-ban Nowaj, 1648-ban a Novaj név bukkant fel 1697-ben az Alsónovaj nevet viselte **1773-ra a mai is használt Novajként állandósult.** Az egri püspökség birtoka. 1430-tól a legújabb időkig az egervári prépostság (kisprépostság) javadalmának része volt Kistályával együtt. **1552-ben a törökök felégették, de újranevesült.** A kispréposttól 1698 és 1701 között a Butler család bérelte a birodalmat. A török hódoltság megszűntével 1669-ben 9 telkesgazdából és 11 zsellérből állt a falu népessége. 1687-ben az Eger visszavételéért folytatott harc során ismét elpusztult. A kuruckor végén a labancok martaléka lett. 1713-ban és

1722-ben Zorger János egri kispópost a néptelen Novaj és Kistálya benépesítése érdekében telepítési szerződést adott ki.

1754-ben a javadalom birtokosa az építető hajlamú Humbert Mátyás kispópost. Ez évben a telkes jobbágy-és zsellérháztartások száma 50 volt. 1768-ban 13 egésztelkes, és 10 féltelkes gazdából, 29 házas zsellérből, 3 házatlan zsellérből, 8 szolgából és 2 özvegyből állt a falu társadalma. Az 1771. évi úrbérrendezés során a falu határát első osztályúnak minősítették, s 28 kishold szántóföldet és 8 kaszás rétet mértek ki minden egész jobbágytelekhez.

A XX. század első felében Novaj község a mezőkövesdi járáshoz tartozott. Az 1930. évi népszámláláskor a 351 bel- és külterületi házból álló községben 1622 főt/760 férfit és 862 nőt/írtak össze. Vallás szerinti megoszlásuk: 1603 római katolikus, 3 református és 16 izraelita. Iskolái: római katolikus elemi népiskolai 3 tanerővel és 3 tanteremmel, valamint egy gazdasági ismétlő iskola. A körorvos Ostoros községben /5 km/, a legközelebbi gyógyszertár Mezőkövesden/ 11 km/, szülésznő helyben működött. Egészségügyi rendelőjében egy védőnő látta el a rászorulókat. A határ területe 3242 kat. hold volt, ebből: szántó 2466.

Az 1848-as szabadságharc céljaira a templom egy használaton kívüli harangját, -melyet addig a paplakban őriztek mérete miatt- felajánlották. 1944-ben a németek a templomot felrobbantották 1947-ben építették újra, ez látható ma is. Védőszentje a Magyarok Nagyasszonya. A templom mellett található az I. világháborús emlékmű. A plébániaház már 1332-ben fennállott, a mai épület a XIX. század derekáról való. A török emlék a falu déli felében található. **Már a XVII. században létezett nevezetes kőfejtője. A nem mindennapi minőségű vörösés-barna, kitűnően faragható, kemény andezit tufát már a törökök is felhasználták. Ebből a kőből épült 1664 előtt az Egri Minaret.**

A helyi népi hagyományokat a Novaji Asszonykórus ápolja, melynek megalakulását a palóckutatás segítette 1971-ben. A kórus népviselete a századforduló viseletét őrzi, sajnos már csak az idősebb kórustagok viselik ünnepnapokon.¹

Novajon

(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

¹<http://novaj.hu/ez-egy-minta-oldal-2/latnivalok/> 2016.02.07.

II.2. A farsang és a novaji szokások

Mikor van a farsangi mulatság ideje?

A farsang vízkeresztől a - húsvétot megelőző negyven napos nagyböjt kezdetéig -, hamvazószerdáig tart. Idejét úgy számolják ki, hogy az első tavaszi (II. 21. utáni) holdtöltére következő vasárnaptól (húsvéttól) visszaszámolnak hat hetet (a böjt idejét).

Meddig tart?

A farsang hosszú is lehet és rövid is, attól függően, hogy mikor van húsvétvasárnap. Ettől a naptól kell visszaszámítani negyven napot, s így állapítható meg a nagyböjt időszakának kezdete, hamvazószerda.

Mit ünneplünk?

A farsang a tavaszvárás ősi örömnépe. A nagy evésekkel, ivásokkal a természetet is hasonló bőségre kívánták készíteni. A magyar farsangi szokások a középkorban honosodtak meg. A farsang német eredetű szó, mely magyar elnevezésként a XV. században tűnt fel. A farsang három utolsó napjához kapcsolódott a legtöbb szokás: farsangvasárnaphoz, farsang hétfőhöz és húshagyókeddhez. A farsang utolsó napját jelölő húshagyó elnevezés a böjt, a böjti étkezés kezdetét jelenti.

Milyen jellegzetes ételeket fogyasztanak farsang idején?

A farsang jellegzetes étele a fánk, amelynek mágikus erőt tulajdonítottak. Ugyancsak kedvelt étel ilyenkor a rétes Novajon is, mert szerencsét hoz, ha jól nyúlik.

Farsangi bált a gyerekek is tartanak óvodában, iskolában egyaránt. Jelmezbe öltözünk és jelenetet adunk elő, majd a disco következik.

Régen farsangkor három napos táncmultságot rendeztek, melynek leggyakrabban a kocsma volt a színtere. A legények sorra járták a lányos házakat, hívogatták a lányokat és a táncköltségre, a muzsikusok megfizetésére adományokat gyűjtöttek. Farsangkor nemcsak a legények és a lányok rendeztek táncmultságot, hanem a házasemberek, a különféle céhek, az ipartestületek, az asszonyok, sőt a gyerekek is. A házasemberek batyusbálja, kosarasbálja nevében jelzi, hogy a tánc mellett fontos szerepe van ilyenkor az evésnek és az ivásnak is. Sokféle szokás volt, hogy az asszonyok külön multságot rendeztek farsangkor. A farsangi báloknak elsősorban a párválasztásban volt nagy szerepük. Az udvarlás, párválasztás, lakodalmak legfőbb ideje a hagyományos paraszti életben a farsang időszaka volt. Éppen ezért a farsang adott alkalmat arra is, hogy tréfásan vagy durván figyelmeztessék azokat, akik

még nem mentek férjhez. A vénlánycsúfolásnak különböző változatai voltak, pl. tuskóhúzás, kongózás, állakodalom.²

Mi a Remélés?

A keleti palócok a farsang három utolsó napján rendezett mulatsága. Van külön a gyerekek, a fiatalok és a házas emberek számára rendezett ivó. A három nap alatt különböző tréfás alakoskodó dramatikus játékokat mutatnak be. Nagy lármával mennek házról házra, táncolnak, dalolnak, s mindenütt kapnak valamilyen adományt, lisztet, szalonnát, tojást, hurkát, kolbászt stb., amelyből az utolsó farsangi lakomát rendezik meg. Lényegében ennek látványosabb formája az Eger környéki **Remélés**. A felvonuló, házról házra járó csoportban különböző alakoskodók vannak: menyasszony, vőlegény, várandós asszony, kéményseprő, köszörűs, borbély stb. – Irod. Manga János: Ünnepek, szokások az Ipoly mentén (Bp., 1968); Paládi-Kovács Attila: Farsangi „Remélés” Eger vidékén (Ethn., 1968)”.³

Novaj-Remélés (Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

² <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/neprajz-unnep-es-nepszokasok/farsang/farsangi-nepszokasok> 2016.02.02.

³ MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON. 5.k. <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/img/2-57b.jpg> 2016.02.07

A novaji farsangi szokások

Novajon, a Bükk hegykoszorúja által körülvett kis faluban a farsang farkán Reméltek. Úgy gondolták, hogy ezzel is elűzik a zord napokat, hogy mielőbb beköszönthessen a napfényes, melegebb évszak. A Remélés egyedülálló népszokás. Egy 1800-as évekből fennmaradt népi hagyományt elevenítik fel az idén is.

*Remélők felvonulása (Novaj, Heves m.) – régen
és most*

(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

---

⁴ MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON. 2.k. <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/img/2-57b.jpg> 2016.02.07

Reggel 7 órakor disznóvágással kezdték a novajiak a farsang utolsó hétvégéjét. A jószágot szalmával pörzsölik, majd úgynevezett rénfán bontják fel. Ezután a hurkát régi módon töltik. Sajnos, elaludtunk, ezt nem láthattunk!

Elaludtunk, nem láttam a disznóvágást...

(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

De tízóraik után lesétáltunk a faluba és figyeltük a menetet. Később egymást váltották a programok, így a 11 órakor kezdődő hírneves **Remélés**. A menet végigjárta a falu utcáit, jelezve, hogy vége a télnek, köszöntik a tavaszt. A legények bekormozták a lányok arcát, ezzel is jelezve: végérvényesen elűzték a telet.

Meglepődtem, amikor hirtelen odapattantak eléem és bekormozták az arcomat. Arra gondoltam: Én nem is vagyok lány! S elnevettem magamat!

Bekormozva *(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)*

Napközben kézműves vásár és alkotóház tette színesebbé a napot, este pedig a cuháré mulatság zárta a Remélést.

Mindezt az önkormányzat támogatásával a Novaj Faluvédő Egyesület szervezi, a helyi lakosok közreműködésével. Szeretnék, ha ez a néprajzi különlegesség mihamarabb felkerülhetne a hazai Kulturális Örökség Listájára, melyet megpályáznak.

Az erkélyről kíváncsiskodót sem kímélték!

(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

II.3. Interjú a novaji Remélésen

Ebben a farsangi forgatagban elfelejtettem megkérdezni a novaji nénik nevét, akik válaszoltak kérdéseimre. Sokat segített a megvalósításában édesanyám.

Milyen szokásokat elevenítettek fel a Remélésen?

A napot disznóvágással kezdik. Majd a férfiak a lányokat hajkurásszák a keserű korommal: Farsang farkán a helybéli fiúk, férfiak házról-házra járva bekormozzák a lányok arcát cserébe ételeket kapnak. A menetben álarcos csoport is van, melyben alakoskodók vesznek részt: mennyasszony, vőlegény, várandós asszony. Este hosszú táncos mulatsággal döngetik el a hosszú fagyos telet.

Miért egyedülálló ez a népszokás?

Mert a farsangi maszkos alakoskodóknak sok változata van, mint például a busójárás, kiszehajtás. A Remélés viszont egyedülálló az észak-magyarországi régióban.

Miért kormozzák be a lányok arcát?

Hirdetik a tavasz, elűzik a telet. A korom az előző év bűneit jelképezi. Ezt lemosva nemcsak a koromtól tisztulnak meg, hanem a rontástól, betegségtől is. Remélik, eljön a tavaszi ragyogás, az ígéretes kezdet, az új szerelem.

Milyen farsangi ételeket készítetek?

Szalonnából, tojásból, hurkából, kolbászból álló farsangi lakomát készítettek és a híres novaji rétest.

Mi az a cuháré?

Zenés farsangi bál, amely az eseményt zárja.

Mi tetszett a legjobban?

Az alakoskodó menet, köztük a maszkos lovas, a lovas szekér, és hogy időnként megálltak táncolni, az álmenyasszonyt megforgathatták a nézők. Az is tetszett, amikor a mi arcunkat is bekormozták.

Remélés

(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)

III. Összefoglalva

Tapasztalataim, élményeim a téma feldolgozásával kapcsolatban:

- Kiselőadást készítettem osztályom számára
- Az elkészített fényképeket körbeadtam, hogy megnézhessék
- Az osztálytársaim érdeklődést mutattak a téma iránt
- Személyesen részt vettem ezen a programon, ami tetszett a diákoknak, hiszen a saját élményeimet nyújtottam át.

A novaji önkormányzat legutóbb együttműködési megállapodást kötött az egri Eszterházy Károly Főiskolával. A szerződés lehetővé teszi, hogy a jövőben a hallgatók közreműködésével feltárják és tanulmányokban, illetve szakdolgozatokban foglalják rendszerbe a novaji értékeket. A leendő tanulmányírók kutató munkáját a faluban élő idős emberek is segítik, akiktől történeteket, elbeszéléseket tudhatnak meg a korábbi évtizedek helyi eseményeiről, szokásairól, emlékeiről.

A jövőben az én terveim között ott lesznek a többi jeles napokhoz kötődő szokások tanulmányozásai.

*Felvonultak az alakoskodók a faluban
(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)*

IV. Felhasznált irodalom

- Heves megye kézikönyve. Magyarország megyei kézikönyvei 9. kötet. Bp.: Ceba, 1992. 686-688.o.
- MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON. 2. és 5.kötet.
<http://mek.niif.hu/02100/02115/html/img/2-57b.jpg> 2016.02.07
- <http://novaj.hu/ez-egy-minta-oldal-2/latnivalok/> 2016.02.07.
- <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/neprajz-unnepek-es-nepszokasok/farsang/farsangi-nepszokasok> 2016.02.02.

*A borús idő ellenére jó hangulat volt Novajon a Remélésen
(Forrás: saját fénykép Novaj, 2016.02.06.)*